

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук

Кухар Людмили Олександрівни

на дисертацію Хмарної Л. В.

**«Формування медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін у
закладах післядипломної педагогічної освіти»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність обраної теми. Впровадження медіаосвіти до всіх ланок вітчизняної освітньої системи стало наразі одним із ключових чинників її реформування. Згідно з Аналітичною запискою Національного інституту стратегічних досліджень «Медіаосвіта як чинник підвищення якості освіти та засіб протистояння гуманітарної агресії» (2015), Концепцією впровадження медіаосвіти в Україні (2016), упровадження медіаосвіти в українську освітню систему відбувається в контексті європейської інтеграції та з урахуванням необхідності протидії зовнішній інформаційній агресії. Це підсилює актуальність дисертаційної роботи Л. Хмарної, адже реалізація європейських стратегій розвитку освіти, Концепції «Нова українська школа», підготовка компетентного педагога, орієнтованого на інноваційну діяльність – є викликами сьогодення. Схвальним є те, що авторка підійшла до розв'язання наукової проблеми не фрагментарно, а цілісно, розбудовуючи модель формування медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін у закладах післядипломної педагогічної освіти. Авторка також підсилює актуальність обраної для дослідження теми визначеними суперечностями на різних рівнях їхнього узагальнення:

– між підвищенням вимог закладів загальної середньої освіти до рівня медіаграмотності учителів мистецьких дисциплін в умовах зростання ролі медіавпливів у суспільстві та незадовільним реальним станом медіапідготовки фахівців освітньої галузі «Мистецтво», які в переважній більшості неготові до ефективного застосування сучасних медіа та невмотивовані в набутті медіаграмотності;

– між вимогами сучасних освітніх програм до інтеграції елементів медіаосвіти та медіаграмотності в усі шкільні дисципліни, в тому числі

мистецької освітньої галузі, та практичною неготовністю вчителів до викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» з додаванням до кожної змістової лінії елементів медіаграмотності;

– між можливостями неформальної освіти, зокрема тренінг-навчання, масових відкритих онлайн-курсів, засобів цифрових технологій у формуванні медіаграмотності вчителів та відсутністю відповідних навчально-методичних розробок та рекомендацій.

Підтвердженням актуальності обраної теми дослідження є її зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Структура дисертації не викликає заперечень, її зміст та логіка побудови узгоджені з визначеною метою і поставленими завданнями. У дисертації чітко представлено науковий апарат дослідження: мету, завдання, об'єкт, предмет, методи, наукову новизну дослідження, теоретичне і практичне значення одержаних результатів та інше. Подано концептуальне бачення дисертанткою теоретичних і практичних аспектів дослідження. Здобувачкою зроблено припущення, що процес формування медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін у закладах післядипломної педагогічної освіти буде ефективним за умов проектування і впровадження моделі вказаного процесу та реалізації наступних педагогічних умов:

– розвиток мотивації до формування медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін, усвідомлення специфіки використання медіа на уроках мистецької освітньої галузі;

– надання вчителям мистецьких дисциплін комплексу базових та специфічних мистецьких знань з медіаграмотності;

– використання тренінгових технологій для формування вмінь і навичок практичного застосування матеріалів з розвитку медіаграмотності на уроках освітньої галузі «Мистецтво», застосування наявних та створення власних цифрових освітніх ресурсів з медіаграмотності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, оцінка змісту та завершеності дисертації. Ознайомлення з рукописом дисертації дає підстави для висновку щодо глибокого розуміння авторкою сутності наукової проблеми, відповідальності за результати наукового пошуку, узагальнення та теоретичну обґрунтованість висновків. Слід відзначити оригінальність

підходу Л. Хмарної щодо теоретичного аналізу проблеми, який здійснено в контексті вивчення базових понять дослідження. Осмислюючи сутність поняття «медіаграмотність вчителів мистецьких дисциплін», дисертантка робить висновок, що це здатність особистості свідомо сприймати і критично оцінювати мистецьку інформацію, отриману із різних медіа; орієнтуватися в жанрах та особливостях мови мистецтв (візуальних та аудіовізуальних), що використовуються для впливу на свідомість аудиторії; володіти вміннями й навичками аналізу та створення власних медіаресурсів з допомогою цифрових технологій; мати сформовані художньо-естетичні ціннісні орієнтири. У структурі медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін, враховуючи думки науковців, виділено три компоненти: когнітивний, праксеологічний, особистісний. Зазначене ще раз характеризує багатогранність і багатовекторність наукової проблеми.

Схвальним є те, що дослідниця розглядає процес формування медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін у закладах післядипломної педагогічної освіти як динамічну характеристику, на змістове наповнення якої впливає багато чинників. Без їхнього врахування не можливо здійснювати цілеспрямований вплив і досягти очікуваних результатів. Тому, розробляючи відповідну модель формування означеної якості, авторка визначає сукупність педагогічних умов. У структурі представленої моделі, яка відображена у вигляді малюнку, кожен з блоків має своє змістове наповнення і цільове призначення. Визначено критерії медіаграмотності (мотиваційно-ціннісний, інформаційно-знанцевий, діяльнісно-комунікативний) та рівні сформованості медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін ЗЗСО (початковий, базовий, поглиблений, творчий).

Авторкою розроблено діагностичний інструментарій дослідження, проведено дослідно-експериментальну перевірку ефективності розробленої моделі, здійснено кількісний та якісний аналіз результатів, застосовано статистичні методи аналізу здобутих даних, реалізовані з використанням програмних засобів MS Excel, t-критерію Стьюдента. Зазначене засвідчує високий рівень дослідницької культури здобувачки, вільне володіння методами математичної статистики, що має суттєве значення для вірогідності дослідження та достовірності його результатів.

Отже, під час реалізації завдань дослідження здобувачка демонструє високий рівень розвитку дослідницької компетентності, відповідальність за його результати, узагальнення і висновки.

У загальних висновках, що повністю відповідають змісту роботи, авторка чітко формулює основні результати дослідження відповідно до поставлених завдань. В цілому дослідження характеризується логікою, використанням авторкою дедуктивних міркувань в осмисленні складних комплексних явищ та процесів.

Відтак, проведений аналіз змісту дисертаційного дослідження дозволяє констатувати його високий науковий рівень і стверджувати, що висунута мета дослідження досягнута, а поставлені завдання – розв’язані, що уможливило отримання сукупності теоретичних і прикладних результатів. Саме вони визначають принципово новий підхід до осмислення проблематики формування медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін у закладах післядипломної педагогічної освіти.

Наукова новизна, теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Характеризуючи наукову новизну дослідження, зауважимо, що вона відзначається чималою кількістю позицій, відповідає логіці та змісту дослідження, поставленим завданням. Дослідницею *вперше* спроектовано модель формування медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін у закладах післядипломної педагогічної освіти та визначено педагогічні умови її реалізації; до вітчизняного наукового обігу введено поняття «медіаграмотність вчителів мистецьких дисциплін»; уточнено теоретичні дефініції «медіаграмотність», «медіакомпетентність», «медіакультура», «медіаосвіта» тощо; удосконалено форми і методи формування медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін під час підвищення кваліфікації в закладах післядипломної педагогічної освіти; конкретизовано компонентну структуру медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін в єдності когнітивного, праксеологічного, особистісного складників, а також критерії, показники і рівні сформованості вказаного педагогічного явища; подальшого розвитку набув діагностичний інструментарій вивчення медіаграмотності вчителів освітньої галузі «Мистецтво».

Напрацювання авторки дослідження мають безсумнівне практичне значення, яке полягає у вдосконаленні змісту професійного розвитку вчителів мистецьких дисциплін у закладах післядипломної педагогічної освіти, передусім реалізацією педагогічних умов формування їхньої медіаграмотності; розробленням навчально-методичного забезпечення, до якого увійшли: дистанційний курс «Медіаграмотність на уроках мистецтва», розміщений в середовищі Google Classroom; онлайн-тренінг «Вчимося медіаграмотності в online» та навчально-методичний посібник «Онлайн-інструменти формування медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін».

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях, апробація результатів дослідження. Належною є повнота викладу здобувачкою основних положень і висновків у дисертації. Дисертанткою за темою дослідження підготовлено та опубліковано 16 наукових праць, 4 з них – у зарубіжному та фахових виданнях, 1 навчально-методичний посібник; 11 публікацій мають апробаційний характер.

Основні ідеї дослідження, практичні напрацювання впроваджувались здобувачкою в освітній процес закладів післядипломної педагогічної освіти різних регіонів України. Безсумнівну практичну цінність для педагогічної діяльності має інформація, яка міститься у додатках, зокрема комплексна методика діагностування медіаграмотності вчителів.

Оформлення роботи відповідає сучасним вимогам до наукових праць такого рівня. Позитивне враження справляють представлені табличні матеріали та рисунки.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Аналізуючи дисертацію як синтезований результат наукового дослідження, не можна не звернути увагу на окремі упущення, дискусійні питання, а також висловити автору деякі зауваження та побажання.

1. Ключовим поняттям Вашого дослідження є категорія медіаграмотності. Проте на сьогодні у науковому обігу, зокрема в іноземних документах і джерелах, більш поширеним є поняття медіаінформаційної грамотності (Media and Information Literacy). Слід було б пояснити, в чому

принципова різниця цих понять, та обґрунтувати авторську позицію щодо використання першого з них.

2. Спроектвана в дисертації Л. Хмарної модель формування медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін у закладах післядипломної педагогічної освіти має досить потужне методологічне обґрунтування, зокрема авторка наводить низку підходів, які увійшли до теоретичного осмислення дослідження (андрагогічний, акмеологічний, аксіологічний та ін.). На нашу думку, доцільно було б проаналізувати, які принципи (загальнопедагогічні та спеціальні) стали науковими підвалинами у пошуку шляхів формування медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін.

3. Із опису педагогічного експерименту не зрозуміло, як відбувалось формування ЕГ та КГ, за якими критеріями відбирались респонденти. Крім того, на початку педагогічного експерименту доцільно було б довести статистичну подібність КГ і ЕГ, а не лише підтверджувати статистичну відмінність контрольної та експериментальної груп на контрольному етапі експерименту.

4. В описі результатів експериментальної роботи не вистачає аналізу труднощів, які виникли у процесі експерименту, визначення нових аспектів, які стали актуальними у формуванні медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін під час підвищення кваліфікації в закладах післядипломної педагогічної освіти.

Однак, висловлені зауваження мають дискусійний, уточнювальний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертації та можуть розглядатися як побажання щодо удосконалення роботи, подальшого наукового пошуку.

Загальний висновок. Вивчення та аналіз змісту дисертації дозволяють зробити висновок щодо належної наукової компетентності здобувачки, а також дає підстави оцінювати роботу як оригінальний і самостійно виконаний науковий доробок. У рукописі наявні усі ознаки цілісного, завершеного наукового дослідження. Відтак, за характером фактичного матеріалу, ступенем його якісного і кількісного аналізу, рівнями новизни і значущості результатів дослідження, обґрунтованості висновків дисертаційна

робота на тему «Формування медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін у закладах післядипломної педагогічної освіти» має теоретичне і практичне значення й заслуговує на позитивну оцінку. Отже, дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог щодо оформлення дисертації» (зі змінами) (zareєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 року за № 155/30023), а також відповідає вимогам пунктів 9-18 «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167) (зі змінами), що дає підстави для присудження Хмарній Лілії Віталіївни ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
провідний фахівець Відділу
банка тестових завдань та
психометричного аналізу
Українського центру оцінювання якості освіти

Л. О. Кухар

*Справжність
підпису Кухар Людмили
засвідчую
Головник*

Людмила Кухар

В. Івек